

Източна Европа през XX век и съветският фактор. Проф. д-р Искра Баева

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ “ СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”

ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

Катедра “Нова и съвременна история”

ПРОГРАМА

по “Източна Европа през XX век и съветският фактор”

ОКС: магистър

Специалност: История – Магистърска програма по “История на Евразия, Русия и Източна Европа”

Форма на обучение – редовна

Хорариум: 60 ч. /45 ч. лекц. + 15 ч. упр./; кредити: 7,5

Вид дисциплина: задължителна

Лектор/и/: доц. д-р Искра Баева

Анотация

Магистърският курс ще представи ролята на Съветския съюз в съдбата на източноевропейските държави през по-голямата част от XX в. Той ще се базира върху проблемно-хронологичния и компаративния принцип. Лекционният курс ще бъде в обем от 60 часа. Той ще заложи на анализа от една страна на съветската външна политика и нейната еволюция в междувоенния, военния и следвоенния период, а от друга на променящите се външнополитически стратегии на създадените през 1918 г. средноевропейски държави, техният опит да се защитят от или съобразяват с влиянието на могъщия източен съсед в трите големи периода на развитието им - като новосъздадени национални държави, в повратните години на Втората световна война и накрая в социалистическия им период до рухването на тази система.

Теми

Тема 1. Геополитическа промяна в Източна Европа след революциите в Русия от 1917 г. Формулиране на принципите на външна политика на Съветска Русия - документи и практика - 2 ч.

Тема 2. Създаване на нови държави в Централна Европа в края на Първата световна война (1918 г.) и тяхното отношение към наследника на Руската империя - 2 ч.

Тема 3. Унгарска съветска република от 1919 г. и връзките ѝ със Съветска Русия - 1 ч.

Тема 4. Полско-съветска война от 1920 г. и политическите последици от завършека ѝ (Рижския договор от 1921 г.) - 1 ч.

Тема 5. Оформянето на Първата чехословашка република. Т. Г. Масарик и болшеvizма - 2 ч.

Тема 6. Създаване на Комунистическия интернационал и влиянието му в Централна Европа - създаване и характеристика на комунистическите партии в региона - 2 ч.

Тема 7. Оформяне на следвоенен международен ред, мястото и ролята на Източна Европа и СССР в него - 2 ч.

Тема 8. Икономическа и политическа стабилизация на Средна Европа през 20-те години и намаляване на съветското влияние в региона - 2 ч.

Тема 9. Голямата депресия от края на 20-те и началото на 30-те години като предпоставка за промяна на международните отношения в Източна Европа. Предпоставки за сближението между Чехословакия и Съветския съюз - "триъгълникът" от договори между Франция-СССР-Чехословакия през 1935 г. - 2 ч.

Тема 10. Отношенията между държавите от Източна Европа и СССР в навечерието на Втората световна война. Пактът Рибентроп-Молотов от 23 август 1939 г. и значението му за съдбата на Източна Европа в последвалата война - 2 ч.

Тема 11. Съветският съюз и Германия си поделят Източна Европа в първия етап от Втората световна война - 1939-1941 г. Реакция на средноевропейците - начало на съпротивително движение в Полша, местните компартии и новата линия на Коминтерна - 2 ч.

Тема 12. Съветският съюз и отношението му към емигрантските правителства на Полша и Чехословакия и към съпротивителното движение в Средна Европа във втория период от Втората световна война 1941-1945 г - 2 ч.

Тема 13. Краят на Втората световна война и промяната в съветското влияние в Източна Европа.

Съдбата на Източна Европа в преговорите и конференциите между САЩ, Великобритания и СССР - 1943-1945 г - 2 ч.

Тема 14. Съветският фактор в Централна Европа в първия следвоенен период 1944-1947 г. Ролята на съветската армия, на съветските политически представители, на местните компартии при формирането на новата политическа система - 2 ч.

Тема 15. Съветският съюз и Източна Европа в преговорите за следвоенния мир. Първи двустранни договори между СССР и източноевропейските държави, Парижка мирна конференция от 1946 г. и мирните договори от 1947 г. - 2 ч.

Тема 16. Механизми за налагане на съветската политическа система - политически, икономически, дипломатически. Планът Маршал и принудителният отказ на източноевропейските държави от участие в него - 2 ч.

Тема 17. Създаване на Коминформбюро (септември 1947 г.) и ролята му за унификацията на Източна Европа до 1948 г. - 2 ч.

Тема 18. Изграждане на Съвет за икономическа взаимопомощ в началото на 1949 г. и ролята му за икономическата преориентация на Източна Европа - 2 ч.

Тема 19. "Чистият" сталинизъм в Източна Европа и съветският фактор. Политически процеси и ролята на съветските "съветници", форсирана индустриализация и "културна революция" - 1949-1953 г. - 2 ч.

Тема 20. Опити за промяна в съветската позиция към Източна Европа след смъртта на Сталин - 1953-1955 г. Ролята на Л. Берия и Г. Маленков за налагане на "новия курс". Първи сътресения - 2 ч.

Тема 21. Утвърждаване на Н. Хрущов в съветското ръководство и ролята му за смяна на политическите лидери в Източна Европа. Отношението на Хрущов към големите сътресения - Полски юни и октомври 1956 г. и Унгарска революция от октомври-ноември 1956 г. - 2 ч.

Тема 22. Създаване на Организацията на Варшавския договор (май 1955 г.) - причини, организационни принципи и същност. - 2 ч.

Тема 23. Хрущовски волунтаризъм и въздействието му върху Източна Европа. Перспективна програма за "изграждане на комунизъм" за 1980 г. и източноевропейските ѝ проекции - 2 ч.

Тема 24. Реформите в Източна Европа и в Съветския съюз през 60-те години - нов механизъм за ръководство на икономиката. Съветската реакция - надежди и страх от политическите последици. - 2 ч.

Тема 25. "Пражката пролет" 1967-1968 г. и Съветският съюз. Интервенцията на войските от Варшавския договор от 21 август 1968 г. и последиците ѝ за Чехословакия и за целия Източен блок - 2 ч.

Тема 26. Съветският съюз и "нормализацията" в Източна Европа. Политически консерватизъм и умерени икономически реформи - стимулиране на "консуматорството". Интеграционни процеси в СИВ - 2 ч.

Тема 27. Полските политически и икономически кризи (1970, 1976 и 1980-1981 г.) и съветската реакция. Еволюция на отношенията в Източния блок през 70-те години - 2 ч.

Тема 28. Обща криза на социализма през 80-те години и съветските опити за намиране на изход. "Дълговият капан". Съветският нефт като политически фактор - 2 ч.

Тема 29. "Перестройката" на М. Горбачов и влиянието ѝ за съдбата на Източна Европа. Етапи на перестройката - либерализация на политическите и икономическите отношения в Източния блок - 2 ч.

Тема 30. Отказ на Съветския съюз от т. нар. доктрина Брежнев и отслабване на съветското

влияние в Източна Европа. Революциите от есента на 1989 г. и разпадане на СИВ и ОВД - 2 ч.

Тема 31. Ролята на Съветския съюз за демократизацията на Източна Европа до разпадането на СССР в края на 1991 г. - 2 ч.

Литература

Баева, И. България и Източна Европа. С., 2001.

Баева, И. Източна Европа след Сталин 1953-1956. Полша, Унгария, Чехословакия и България. С., 1995.

Баева, И. Когато се спускаше "желязната завеса" (1944-1949): Полша, Чехословакия и Унгария. В: Преди и след "желязната завеса", С., 1998.

Баева, И. Полша, Чехословакия и Унгария в годините на "униформения социализъм" 1945-1956. В: Утопия и реалност, С., 1991.

Баева, И., Е. Калинова. Следвоенното десетилетие на българската външна политика (1944-1955). С., 2003.

Бжежински, Зб. Големият провал. Раждането и смъртта на комунизма в XX век. С., 1991.

Браунтал, Ю. (Австрия) Антиавторитарные движения в Центральной Европе, 50-60-ие годы. Советское славяноведение, 1990, 3.

Варшавское востание 1944 г. Документы из рассекреченных архивах. - Новая и новейшая история, 1993, кн. 3.

Волокитина, Т. В., Г. П. Мурашко, А. Ф. Носкова. Народная демократия: миф или реальность? Общественно-политические процессы в Восточной Европе 1944-1948 гг. М., 1993.

Воронков, В. И. События 1980-1981 гг. в Польше. Взгляд со Старой площади. Вопросы истории, кн. 10, 1995.

Восточная Европа в документах российских архивах. 1944-1953. Т. 1, 1944-1948. Москва-Новосибирск, 1997; Т. 2, 1949-1953. 1998.

"**Восточноевропейский** социализм": становления режима, попытки его модификации, причины краха. М., 1992.

Гибианский, Л. Я. Коминформ в действии, 1947-1948 гг. По архивным документам. Новая и новейшая история, кн. 1 и 2, 1996.

Готовска, Т. Полско-съветската война през 1920 г. и политическите отношения в Източна Европа. Военно-исторически сборник, кн. 2, 1996.

История стран Центральной и Юго-Восточной Европы XX века. Москва, 1997.

Конфликты в послевоенном развитии восточноевропейских стран. М., 1997.

В. Л. Мусатов. СССР и венгерские события 1956 г.: новые архивные материалы. - Новая и новейшая история, 1993, кн. 1.

Парсаданова, В. С. Советско-польские отношения, 1945-1949. М., 1990.

Парсаданова, В. С. Трагедия Польши в 1939 г. Новая и новейшая история, 1989, кн. 5.

Политические процессы и конфликты 50-60-х годов в Восточной Европе. М., 1993.

Поп, Иван. Чехословакия - Советский союз: 1941-1948. М., 1990.

Потапов, А. В. Кризис ГДР в 80-х годах и объединение Германии. ННИ, кн. 5, 1991.

Проблемът Изток-Запад. Историческа перспектива. С., 2003.

Пушкаш, А. Внешняя политика Венгрии 1918-1927 гг. М., 1981.

Сартър, Жан-Пол. Призракт на Сталин. С., 1992.

Советско-венгерские отношения 1945-1948. М., 1969.

Советско-чехословацкие отношения. 1945-1960 гг. Док. и мат. М., 1972.

Тимовски, Михал и Ян Кеневич, Йежи Холцер. История на Полша. Велико Търново, 1998.

Тоталитаризм. Исторический опыт Восточной Европы. М., 1995.

У истоков "социалистического содружества". М., 1995.

Холодная война. Новые подходы, новые документы. М., 1995.

Ash, Timothy Garton. The Uses of Adversity. Essays on the Fate of Central Europe. Vintage Books, 1990.

Brown, J. F. Eastern Europe and the Communist Rule. Duke University Press, Durham and London, 1988.

Brown, J. F. Surge for Freedom: The End of Communist Rule in the Eastern Europe.

Brzezinski, Zbigniew. The Soviet Bloc. Unity and Conflict. Harvard University Press. 1967.

Crampton, R. J. Eastern Europe in the Twentieth Century. London and New York, Routledge, 1995.

Fejto, Francois. A History of People's Democracies. Eastern Europe Since Stalin. N. Y. 1971.

Gati, Charles. The Block That Failed. Soviet-East European Relations in Transition. Indiana University press, 1990.

A History of Eastern Europe. From Warsaw to Sofia., 1989.

Hutchings, R. L. Soviet-East European Relations. Consolidations & Conflict. University of Wisconsin Press. 1987.

Kovrig, Bennett. The Myth of Liberation. East-Central Europe in US-Diplomacy and Politics since 1941. Balt. and London, 1973.

Mlynar, Zdenek. Nightfrost in Prague. The End of Humane Socialism. N. Y. 1980.

National Communism and Popular Revolt in Eastern Europe. A selection on events in Poland and Hungary, febr.-nov. 1956. ed. by Paul E. Zinner. Columbia University Press, 1956, New York.

Okey, Robin. Eastern Europe 1740-1985. London, 1989.

Roskin, Michael G. The Rebirth of East Europe. 1994.

Rothschild, Joseph. East Central Europe between the Two World Wars. A History of East Central Europe, London, 1990.

Rothschild, Joseph. Return to Diversity. A Political History of East Central Europe Since World War II. Oxford, 1989.

Simons, Thomas W. Eastern Europe in the Postwar World. N. Y. 1991.

Schopflin, George, ed. The Soviet Union and Eastern Europe. Muller, 1986.

Walters, E. Garrison. The Other Europe. Eastern Europe to 1945. 1988.

Valenta, Jiri. Soviet Intervention in Czechoslovakia, 1968. Anatomy of Decision. The John Hopkins University Press, 1991.

Програмата е приета от ФС на ИФ на 22.03.2005 /Протокол № 6.